

lighed af Juans tjener Pablo (Harris-tweed vistnok). Begge kvinderne „falder“ altså trods deres renhed, men moralen er den umoralske (tydeliggjort af damernes folkekirkelige baggrund), at de såvel som deres respektive mænd går ud af dette elskovens narrespil renere og visere end før.

Temaet i „Djävulens Öga“ er altså velkendt bergmansk: Mennesker under kærlighedens tvang og velsignelse med manden som en rørende, noget komisk rekvisit, og kvinden som den i dette stykke udvalgte, indviede og benådede. Så langt, så godt – selv om det ikke er nyt. I de centrale scener mellem Britt-Marie og Juan (*Bibi Andersson* og *Jarl Kulle*), Pablo og fru Renata (*Sure Lagerwall* og *Gertrud Fridh*) og Renata og hendes intetanende præstemand (*Nils Poppe*) har Bergman rigelig lejlighed til at gå tæt på situationernes menneskelige og dramatiske indhold, som han jo kan det og så ofte har gjort det. Han får også – som så ofte før – det maksimale ud af sine skuespillere (selv om man ikke kan tilbageholde en lille frygt for, at Bergman har gjort os en bjørnetjeneste ved at trække Nils Poppe over i det „fine“ skuespilleri – har han mon helt gjort det af med klovnen?).

Men er alt dette visse lig ikke så lidt, så er det ikke hele filmen – desværre. Den har nemlig også ambitioner i retning af det elegante, det spirituelle, og derfor er forførelseskunstnerne på *Clair-vis* indlagt i en metafysisk rammehistorie med Satan selv (*Stig Järrel*) som hovedaktør (og oven i ham *Gunnar Björnstrand* som en helt udenforstående moderne konferencier). Don Juan og Pablo er Satans udsendinge til jorden, idet de skal skaffe ham helbredelse for et sygt øje, for som det hedder i det irske ordsprog, der er filmens motto: „En ung piges uskyld er et bygkorn i djævelens øje“. Filmen er tænkt som en vittig og vovet bevisførelse for dette vovede ursagn. Men Bergman behersker heller ikke her videts vanskelige finmekanik. Som i „Sommernattens smil“ er han i sine situationer og især i sin dialog klunnet og emfatisk, hvor der havde været brug for lethed og behændighed for at få hjulene til at snurre lydløst og ubesværet. Det hænger nok sammen med, at „Djævelens øje“ som Bergmans andre komedier mere er bygget på en indædt vilje til vid end på viddet selv. Man har hele tiden en fornemmelse af, at den kyniske vismand inderst inde føler, at han har to parter at skulle overbevise: Os, hans publikum og – sig selv. Slutresultatet er en attitude, som man fristes til at betegne som provinsiel.

Werner Pedersen.

Sjöbergs come back

DOMAREN. Prod.: Sandrew-Ateljéerna, 1960. Instr.: Alf Sjöberg. Manus: Wilhelm Moberg og Alf Sjöberg. Foto: Sven Nykvist. Medv.: Ingrid Thulin, Gunnar Hellström, Per Myrberg, Georg Rydeberg, Naima Wifstrand, Ulf Palme, Elof Ahrlé, Holger Löwenadler, Olof Widgren, Ake Lindström, Georg Arlin, Ingrid Borthen, Inga Gill, Marianne-Nielsen, Hugo Björne, Herman Ahlsell, Carl-Axel Elfving, Erik Flens, Siv Ericks, Mona Dan-Bergman.

Historien om den kriminelle rådmand Folke Lundqvist i Stockholm rystede det svenske retssamfund i dets grundvold i begyndelsen af halvtredserne. Ved at udnytte sin stilling som rådmand og formynder og ved at anvende fuldstændigt skrupeløse metoder lykkedes det domeren at samle sig en betydelig formue. Mest kendt blev tilfældet med en kunstner Unman, der stod under rådmandens formynderskab, og som en skønne dag opdagede, at den høje jurist havde tilranet sig hele hans omfattende arv. I begyndelsen blomstrede den grundmurede svenske respekt for embeds- og tjenestemænd, og sagen var omgivet af gravens tavshed. Den eneste avis, der vovede at skrive om den, var den syndikalistiske „Arbetaren“, som nu er nedlagt. Dens ansvarlige udgiver blev stærkt irettesat og idømt fængselsstraf for de „ærekrænkende“ artikler om rådmanden. Først efter at en frygtløs stadsfiskal havde taget sagen i sin hånd, kom der en regulær politiuundersøgelse. Processen mod rådmanden antog undertiden spexagtige former. Den blev trukket ud i flere år, og han idømtes endeligt langvarig frihedsstraf.

Det er først og fremmest denne retsskandale, som har foranlediget *Moberg* til at gå til angreb, først med en pamflet kaldet „Det gamle riket“ (som en pendant til *Strindbergs* „Det nye riket“), siden med skuespillet „Domaren“ (1957) og nu sidst med filmen efter stykket, i *Alf Sjöbergs* instruktion.

Stykket om den kriminelle dommer havde store svagheder. Handlingsforløbet var stiliseret, og Moberg tillempede mange gamle teaterknøb for at føre handlingen fremad. Stykkets store værdi var trods alt ikke dets evne til at engagere eller dets formelle fortjenester, men først og fremmest, at genren blev genopvakt. En digter forsøger på scenen at tage fat på brændende samfundsproblemer. Denne værdi deler stykket med filmen. Thi hvornår har svensk film haft et socialt ærinde? Det er ikke sket mange gange siden *Victor Sjöströms* glansperiode som stumfilminstruktør.

Det kunne have været nærliggende at gøre filmen mere realistisk end stykket. Sjöberg er

gået den modsatte vej, og samtidig virker det, som om han har været på vagt over for en teatermæssig stil. Han er sine steder blevet didaktisk som de senere års *Stanley Kramer*. Filmen har med sin tydelighed, sine understregninger, hurtige montage og søgte metaforer også præg af tredivernes eksperimenterelyst. Ekspressionismen går også igen i lydbandet, med pauker og trompeter, Marseillaisen ved sejrstemning etc. Og intet i milieuskildringen har noget at gøre med virkeligheden. Der forekommer f. eks. en retssalsscene, som med alle sine detaljer er helt utænkelig i Sverige. (Og hvor skulle den kunne forekomme andre steder end i amerikansk film?). Der er på godt og ondt broderet på intrigen med kærlighed og svig og med motiver, som man end ikke skimtede i sceneudgaven. Digteren Krister, som er blevet snydt og plyndret af sin formynder, dommeren, bliver ikke blot umotiveret indspærret på et sindssygehospital, men også selv sindssyg. Hans forlovede bliver i stykket et øjeblik mistænkt for at ville svigte ham. I filmen bedrager hun ham virkelig med den unge advokat. Og advokaten udnytter affæren til at gøre karriere – som anklager. Helt uventet optræder han i denne egenskab i den store sag mod chefredaktøren fra „Folketribunen“.

Sådanne urealistiske krumspring i intrigen kan naturligtvis forsvares, men de giver ikke samfundskritikken større, snarere mindre slagkraft. Angrebene kan øjeblikkeligt afvises med et „sådan går det jo ikke til“. Og dermed har den behændige instruktør haft held til at give angriberen silkehandsker på.

Filmens største styrke findes i spillet og personinstruktionen. *Ingrid Thulin* er en vibrende kvinde i frygtløs kamp og *Gunnar Hellströms* advokat har kold og mejslet styrke. Den hårdt ramte digter spilles af *Per Myrberg*, som i fuldt mål giver udtryk for den langsomme nedbrydning af et menneske. *Georg Rydeberg* spiller på rutine som den bedrageriske dommer, det samme gør *Ulf Palme* som en satanisk psykiater og *Holger Löwenadler* som den hysteriske retsombudsmand, mens erfarne kræfter som *Naima Wifstrand* (et andet af dommerens ofre) og *Elof Ahrle* (redaktionssekretær på „Folketribunen“) byder på adskilligt udover rutinen. Spillet veksler lidt usikkert mellem realisme og ekspressionisme, hvilket kan forvirre noget. Tilbage, når filmen er slut, står ikke direkte de oprørende forhold, som *Vilhelm Moberg* har villet angribe, men en række ansigter og stemmer, der engagerede og greb. På den måde kan *Sjöberg* jo også siges at have vundet en sejr i sit nederlag.

Lars Krantz.

Robert Bressons „En dødsdømt flygter“, der fik danmarkspremiere i november, er tidligere blevet anmeldt i *Kosmorama* (nr. 39). Som et å propos bringes dette lille postkort fra en irsk filmkritiker, bibliotekaren *Ailfrid Mac Lochlainn*, den ledende sjæl i Dublin-filmsamfundet. *Bjørn Rasmussen* sad sidste år i Cork i dommerkomité med ham og fik for nylig sendende følgende karakteristik af de fleste af *Robert Bressons* film. Det er forhåbentlig overflødig at tilføje, at *Bressons* film er genstand for grundige analyser i det irske filmsamfund, og at *Bresson* hyldes dér som en af tidens få mestre.

Journal d'un pickpocket échappé!

I am an old actor now. I used to work for Mr. Bresson, but he gave me a very hard life. In the first place he gave me the bad habit of keeping a diary, in which he trained me to record all the events of my life and even my secret thoughts. He then led me into evil company where I was taught to be a thief, and when I was caught by the police, my diary of course gave them all the information they needed to secure a conviction. I was put into prison and condemned to death. I continued to keep my diary by scratching on the walls of my cell. I sang Mozart's Requiem to cover the noise I made scraping at the panels of my cell door in an attempt to escape. I eventually succeeded, but had to hide myself from my pursuers. This I did by disguising myself as a priest in a remote country parish. But the loneliness of my life made me morose and I failed to gain consolation even from my diary-writing. At last I took to drink and ruined my constitution, already seriously undermined from my evil early life and my prison experiences.

Then I died.

Ailfrid Mac Lochlainn.

